

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนบ้านคู จังหวัดน่าน

Agricultural Land Use in Conservation Area of Ban Due Community Nan Province

โดย

นายณัฐ โกงเกษร

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

พ.ศ. 2550

ณัฐ โกงเกษร 2550: การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนบ้านคู
จังหวัดน่าน ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
อย่างยั่งยืน) สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการ
ระดับบัณฑิตศึกษา ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัศค์ จินตนา, Ph.D.
140 หน้า

การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนบ้านคู
อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจสังคม
ของราษฎรกับการถือครองที่ดินและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน รวม 111 ครัวเรือน และการสนทนอย่างไม่เป็นทางการ
กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ทำการสำรวจตำแหน่งที่ตั้งของครัวเรือน
สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน และขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ของราษฎร ด้วยเครื่องมือ
หาค่าพิกัดจากดาวเทียม (GPS) และบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)
ค่าสถิติที่ใช้ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ T-test และ Chi-square ระยะเวลา
ในการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 ถึงเดือนธันวาคม 2548

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านคูมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตามพื้นที่ลุ่มน้ำและเส้นทางคมนาคม
ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 83 มีอาชีพหลักทางการเกษตร ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชไร่และไม้ผล และ
ร้อยละ 17 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ในจำนวนทั้งหมดมีอยู่ 53 ราย ระบุว่ามีอาชีพรอง โดยร้อยละ 64 รับจ้าง
ทั่วไป ที่เหลือทำการเกษตร โดยที่ชุมชนมีรายได้เฉลี่ย 54,195 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีรายจ่ายเฉลี่ย
47,144 บาทต่อครัวเรือนต่อปี อย่างไรก็ตามมากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมดมีหนี้สินเฉลี่ยประมาณ
57,377 บาทต่อครัวเรือน ที่ดินทำกินมีสภาพเป็นภูเขา มีความลาดชันมากกว่า 35 องศา ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89)
ใช้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และร้อยละ 74 ของผู้ประกอบอาชีพทำการเกษตร มีที่ดินทำกินอยู่ในเขตพื้นที่
ป่าอนุรักษ์ เฉลี่ย 21.13 ไร่ต่อครัวเรือน ทั้งหมดใช้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ
การครอบครองที่ดินในเขตอนุรักษ์ ได้แก่ รายได้ $r=0.247$ ($p=0.05$) จากการศึกษายังมี
ความต้องการที่ดินทำกินเพิ่มมากขึ้นอีก ซึ่งจะทำให้พื้นที่ป่าอนุรักษ์เสียหาย ดังนั้น จึงนับเป็นเรื่องเร่งด่วน
ที่จะต้องมีการริเริ่มสร้างความร่วมมืออันเหมาะสมระหว่างราษฎรในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้เกี่ยวข้อง
อื่นๆ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน

Nut Kongkasorn 2007: Agricultural Land Use in Conservation Area of Ban Due Community Nan Province. Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management), Major Field: Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Assistant Professor Vipak Jintana, Ph.D. 140 pages.

A study on agricultural land use in conservation area was conducted in Ban Due community, Nan Province. The objectives of the study were to investigate the relationship between socio-economics of local people, land tenure and pattern of agricultural land use in the conservation area. All of the household representatives were interviewed using a structured interview questionnaire. Informal dialogue was practiced with some key informants e.g. head of the village and older persons. Mapping of the community resident as well as their cultivate land were drawn using GPS and GIS tools. Statistics used in the study consisted of percentage, arithmetic means, correlation coefficient, T-test and Chi-square. The study was conducted from October 2004 to December 2005.

Ban Due Community consists of 111 households. A group of houses locate in the valley along stream and local road. Most (83%) of the household earned income from agricultural raising e.g. cash crop (maize), fruit trees and animals. The rest earned income from temporary employment. Fifty-three respondents had minor occupation of which 64% was temporary employee and the rest was agrarian. Average annual income of this community was 54,195 bath per household. Average annual expense was 47,144 bath per household. However, more than 80% of the respondents got in debt by average 57,377 bath per household. Geographically, land uses are informed of mountainous landscape with over 35 degree inclinations. Most (89%) of villagers cultivate maize. Seventy-four per cent of the agrarian hold the land within the conservation zone by an average of 21.13 rai per household. All was used for maize cultivation. A factor influencing land tenure within the conservation zone was revenue $r = 0.247$ ($p = 0.05$) This study also found that the demand for cultivate land in the village trended to increase. That will be negatively impact to the conservation area. Thus, it is an urgent need to initiate an appropriate cooperation among local people, relevant government organizations and other stakeholders for a sustainable land use and natural resource management in this important conservation area.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิพัทธ์ จินตนา ประธานกรรมการ
ที่ปรึกษา ที่ได้ช่วยเหลือในการวางแผนงานวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนการให้คำแนะนำ
แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พยัคติพล ณรงค์ชวนะ
กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก รองศาสตราจารย์ ดร.รังสฤษฎ์ กาวีตะ กรรมการที่ปรึกษาวิชาการ และ
อาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไป
ด้วยดี

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่สะลา จังหวัดน่าน ในการ
สำรวจพื้นที่ทำกิน และขอขอบคุณประชาชนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและข้อมูล
ต่างๆ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ครอบครัว เพื่อน พี่ และน้องทุกคน ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ชี้แนะ
และสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงได้

ณัฐ โกงเกษร

มีนาคม 2550